

بررسی ساختار بازار کار بخش غیر رسمی شهری ایران

سعید نایب^(۱)

شاخه‌های متعددی از علم اقتصاد وجود دارد که هر یک از آنها به زمینه‌ای خاص توجه می‌نماید. در این راستا ادبیات اقتصاد غیر رسمی قابل طرح می‌باشد. اقتصاد غیر رسمی در مفهومی وسیع اشاره به کلیه فعالیت‌هایی دارد که بطور کامل در حسابهای ملی نمی‌آیند. این تعریف نشانگر دامنه وسیع فعالیت‌های اقتصادی غیر رسمی است که به چهار بخش خانوار، بخش نامنظم، بخش غیر قانونی و بخش غیر رسمی تقسیم می‌شود.

اما منظور از بخش غیر رسمی چیست؟ در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، علاوه بر تولیدات خانوادگی و در کنار تولیدات سنتی و روستایی و همچنین بخش صنعتی مدرن شهری، بخش شهری دیگری وجود دارد که معمولاً شامل تولید کنندگان جزء، کارکنان آنها و همچنین کسبه و پیشه‌وران کارکنان تجاری و حمل و نقل می‌باشند که از آنها تحت عنوان بخش غیر رسمی شهری یاد می‌گردد. این بخش در مقابل بخش رسمی شهری قرار گرفته و بر اساس معیارها و ضوابط خاص همچون میزان تبعیت از قانون، مالکیت خانوادگی بنگاه، نوع کسب درآمد و ... مشخص می‌گردد. مهمترین ویژگی‌های این بخش عبارت است از آزادی ورود و خروج، اتکاء به منابع داخلی مالکیت خانوادگی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

دکتر سحر بی‌منطق دکتری اقتصاد دانشگاه آزاد اسلامی

رنال جامع علوم انسانی

بنگاهها، عمرکد در مقیاس کوچک، کسب مهارت خارج از سیستم رسمی آموزش، پایین بودن سطح سرمایه‌گذاری و کاربرد بودن فعالیتها اشاره نمود. مهمترین کارکرد این بخش در سطح اقتصاد ملی جذب نیروهای کاری است که موفق به یافتن شغل در بخش رسمی نشده‌اند. به عبارت دیگر حضور بخش غیر رسمی موجب کاهش بیکاری، افزایش تولید و بهبود توزیع درآمد خواهد شد. ناگفته نماند که با برقراری ارتباط مناسب بین بنگاههای این بخش با بنگاههای بزرگ بخش رسمی امکان ارتقای سطح تکنولوژی در بنگاههای بخش غیر رسمی و کاهش هزینه‌ها در بخش رسمی وجود دارد که در مجموعه زمینه‌های ارتقای اقتصاد ملی را فراهم خواهد کرد.

نگاهی گذرا به وضعیت فعلی اقتصاد ایران و آینده آن، چشم‌اندازهای بسیار نگران‌کننده‌ای در پیش رو قرار می‌دهد. در دهه‌های اخیر، همزمان با افزایش درآمدهای نفتی و گسترش مداخله دولت در اقتصاد، سیاستهای اقتصاد کلان هزینه‌های هنگفتی را بر اقتصاد تحمیل کرده است و به تبع آن آثار تخصصی و توزیعی گسترده‌ای را از این سیاستها متحمل شده است. از سوی دیگر اگر کاهش قدرت خرید هر دلار درآمد نفتی ایران، نوسانات قیمت نفت، رشد سریع جمعیت و سهم بزرگ جمعیت جوان که در آستانه ورود به بازار کار هستند، در نظر گرفته شود، آشکار می‌گردد که معلوم نیست جامعه (چه از نظر قدرت تحمل هزینه‌ها و چه به لحاظ سطح انتظارات و تحمل روانی) تا چه وقت توان تحمل سیاستهای اقتصاد کلان را داشته باشد. بدیهی است با توجه به حضور بخش قابل توجهی از نیروی کار در بخش غیر رسمی و کارکردهای آن در پهنه اقتصاد ملی، شناخت این بخش در عرصه سیاستگذاری بسیار ضروری به نظر می‌رسد از اینروست که این پژوهش شناخت بخش غیر رسمی را مورد توجه قرار داده است.

آنچه که در این پژوهش بدان پرداخته خواهد شد، بررسی ساختار بازار کار بخش غیر رسمی شهری می باشد که از این رهگذر برآورد سهم بخش غیر رسمی از بازار کار شهری و همچنین واکنش این بخش در قبال تغییرات اشتغال بخش رسمی مورد نظر می باشد تا روشن گردد که سیاستهای اشتغال زایی دولت - بخش رسمی - چه تأثیری بر اشتغال بخش غیر رسمی و به تبع آن بازار کار ملی خواهد گذاشت. ضمن آن که مقایسه متوسط درآمد نیروی کار بخش رسمی و غیر رسمی شهری و همچنین ترکیب مشاغل در درون بخش غیر رسمی از دیگر دستاوردهای این مطالعه می باشد. پس از آن به اعتبار یافته های پژوهش و بر اساس پیش بینی های موجود از وضعیت بازار کار ایران در دهه ۱۳۸۰، ساختار بازار کار بخش غیر رسمی شهری در دهه آینده پیش بینی خواهد شد و در بخش آخر به پیشنهادات و سیاسته های مناسب در مواجهه با این بخش پرداخته می شود.

لازم به ذکر است داده های این مطالعه از پرسشنامه خام درآمد و هزینه خانوار مرکز آمار ایران در دوره زمانی (۱۳۶۴-۱۳۷۶) استخراج گردیده است. ضمن آنکه در آزمون واکنش بخش غیر رسمی در مقابل تغییرات اشتغال در بخش رسمی از مدل ساده رگرسیون خطی و لگاریتمی استفاده گردیده است.

